

C r i t i c s P o i n t

2018

75η ἐπέτειος τῆς Κ.Ο.Α.:
ντοκυμανταίρ+συναυλία =
διπλοῦς ἐμπαιγμός!

28/2018.

τοῦ ΓΙΩΡΓΟΥ ΛΕΩΤΣΑΚΟΥ.

ΣΧΕΔΟΝ ὡς «κεραυνὸς ἐν αἰθρία» προέκυψεν ἡ συναυλία τῆς 75ης ἐπετείου ἀπὸ τῆς ιδρύσεως τῆς Κρατικῆς Ὀρχήστρας Ἀθηνῶν, ὑπὸ τῆ διεύθυνση τοῦ νῦν καλλιτεχνικοῦ διευθυντοῦ κ. Στεφάνου Τσιαλῆ. Ἐκδήλωση κάπως... «έτεροχρονισμένη», ἀφοῦ ὁ ιδρυτικὸς Κατοχικὸς Νόμος ἀρ. 2010 δημοσιεύθηκε στὴ ΦΕΚ. τῆς 12.12.1942, ἡ δὲ πρώτη συναυλία ὡς Κ.Ο.Α. τῆς ὡς τότε Συμφωνικῆς τοῦ Ὁδείου Ἀθηνῶν, δόθηκε Μάρτιο 1943, νομίζω. Εὐτυχῶς ὁ κ. Τσιαλῆς μᾶς ἀπάλλαξε ἀπὸ τὴν δυσφορία μιᾶς ὁμιλίας, ἀπρόβλεπτης διάρκειας, ἀντικαθιστώντας τὴν μὲ τὴν προβολὴ σύντομου ντοκυμανταίρ ἐξαιρετικὰ εὐγλωττου χάρις... ἀπαράδεκτες σιωπές του, πὺ αὐτονόητα ἐπισημαίνουμε καὶ τονίζουμε, χάριν τῆς Ἱστορίας, τοῦ Παρόντος καὶ τοῦ Μέλλοντος.

Λέξη δὲν εἰπώθηκε γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ θεσμοῦ κατὰ τὴν ὁμολογούμενως δύσκολην 75ετία, τοῦλάχιστον γιὰ τοὺς ἀνθρώπους πὺ ὑπῆρξαν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Κ.Ο.Α, πὺ, διάβολε, δὲ μπορεῖ, ὅλο καὶ κάτι θὰ ἔκαναν. (Παρένθεση: ἀπὸ τὰ 75 αὐτὰ χρόνια ἔζησα ἀπὸ πολὺ κοντὰ τὰ 70: τίς συναυλίες τῆς Κρατικῆς παρακολουθοῦσα παιδιόθεν, τοῦλάχιστον δέκα χρόνια πρὶν ἀρχίσω νὰ γράφω κριτικῆ). 1) Σιωπὴ πρώτη πὺ τοῦλάχιστον κάπως προσπάθησε νὰ «αἰτιολογήσει» ὁ ὁμιλητής; ὁμιλήτρια; (ἔεχασα τὸ φύλο!) τοῦ ντοκυμανταίρ. Ἄν καλοκατάλαβα ἐτάφησαν ὁμαδι-

κῶς ἅπαντες, ἐπειδὴ, λέει, ἦταν πάρα πολλοὶ γιὰ νὰ ἀναφερθοῦν ὅλοι... Θυμήθηκα τὴ μύτη τοῦ Πινόκκιο πού μάκραине ὅταν ψευδόταν, ἀλλὰ περιέργως τοῦ κ. Τσιαλῆ βρισκόταν στὴ θέση της, ὅπως τὴν ξέρομε πάντα, ὅταν βγῆκε νὰ διευθύνει. Θὰ ἀρκοῦσε στὴν ταινία νὰ ἀναφερθοῦν τὰ ὀνόματα τῶν μέχρι σήμερα δέκα διευθυντῶν της τοῦ νῦν συμπεριλαμβανομένου. 40' μόνον ἕκαμα γιὰ νὰ συντάξω τὸ σημείωμα πού ἀκολουθεῖ, σημειώνοντας ἀπὸ μνήμης καὶ ἐλέγχοντας τὶς χρονολογίες θητείας τους—ὁ ὁμιλητὴς ἄς παρέλειπε χρονολογίες γεννήσεων καὶ θανάτων. Χωρὶς κἂν νὰ σηκωθῶ ἀπὸ τὸν Η/Γ' μου! Τὸ ἐντὸς πλαισίου ἀφιεροῦται στὸν κ. Τσιαλῆ, μὲ τὶς δέουσες προσρρήσεις.

Φιλοκτῆτης Οἰκονομίδης (1889-1957): ΚΟΑ: γ.δ. 1942-1957.

Θεόδωρος Βαβαγιάννης (1905-1988): ΚΟΑ: ἀναπλ. γ.δ. 1957-1962, γ.δ. 1962-1969.

Ἀνδρέας Παρίδης (1910-2000): ΚΟΑ: γ.δ. 1969-1975.

Μάνος Χατζιδάκις, (1924-1994): ΚΟΑ: γ.δ. 1975-1982.

Γιάννης Ἰωαννίδης (γ. 1930): γ.δ. 1983-1989.

Ἀλέξανδρος Συμεωνίδης (1940-1997): ΚΟΑ: γ.δ. 1989-1995.

Ἄρης Γαρουφαλῆς (1942-2013): ΚΟΑ: γ.δ. 1995-2004.

Βύρων Φιδετζῆς: (γ. 1945): ΚΟΑ: γ.δ. 2004-2011.

Βασίλης Χριστόπουλος: (γ. 1975): γ.δ. 2011-2014.

Στέφανος Τσιαλῆς. (γ. 1964): γ.δ. 2014-ὡς σήμερα.

2) Σιωπὴ δεύτερη καὶ δὴ... ἄκρα τοῦ τάφου: λέξη, ναὶ νὰ σᾶς χαρῶ, περὶ ἑλληνικῆς μουσικῆς, αὐτὸ δὲ κ' ἂν πσουρουφλίζει—ὁ κ. Τσιαλῆς συμπληρώνει ἐπαξίως τὸν ἐξοστρακισμό της πού ἄρχισε ὁ προκάτοχός του κ. Χριστόπουλος. Ἡ Κρατικὴ, ἂν πιάσαμε τὸ νόημα, ὑπῆρχε γενικῶς καὶ ἀορίστως μὲν ἀπὸ 75ετίας, ἀλλὰ ζεῖ μόνον ἐπὶ ἡμερῶν κ. Τσιαλῆ, πού δὲν παρέλειψε νὰ ἀναφερθεῖ καὶ στὶς βραδιές του μὲ μουσικὲς γιὰ τὸ βωβὸ κινηματογράφο καὶ στὶς βραδιές μουσικῆς δωματίου ἐκλεκτῶν μελῶν της ΚΟΑ σὲ μουσεῖα—οὐδεὶς ψόγος βεβαίως. Στὸ ὑπόλοιπο ντοκυμανταίρ, πῆρε τὸ λόγο, καρηγομῶν, πωγονοφόρος καὶ μυστακοφόρος σολίστ καὶ πολὺ ἀργότερα ἀρχιμουσικὸς στοῦ ὁποίου τὶς ἐκδηλώσεις δὲν πατῶ ποτὲ καὶ τὸ ὄνομά του δὲν ἀναφέρω ποτὲ γιὰ λόγους ἄσχετους μὲ τὶς ὅποιες ἐπιδόσεις του. Εἶναι τὸ μεγαλύτερο (γ. 1967) ἀπὸ τὰ δύο «παιδιά-θαύματα» πού προέκυψαν τέλη δεκαετίας 1960, μαζί μὲ τὴ δικτατορία: ἡ Ἑλλάς τοὺς ἔδωσε τὰ πάντα, ὅ,τι δὲν ἔδωσε ποτὲ σὲ

κανέναν ἄλλο μουσικό, ἐνῶ ἐλόγου τους «ἀνταπέδωσαν» τὴ δωρεά (ὑστέρημα φορολογουμένων!) μόλις καὶ μετὰ βίας παίζοντας καθένας ἀπὸ ἓνα καὶ μόνον ἑλληνικό ἔργο: ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος κάποιο ἔργο πού συνέθεσε εἰδικὰ γι' αὐτὸν πασίγνωστος συνθέτης μας, ὁ ἄλλος δὲ, μόνον ἄπαξ, ὅπως ἄκουσα, τὸ κοντσέρτο Καλομοίρη. Ἀδυνατῶ ὅμως νὰ ἐπιβεβαιώσω ἢ διαψεύσω τὸ ἀκουσθέν. Ὅπωςδήποτε ὅμως ἓνα = κανένα!

Γράφοντας τὸ παρὸν, ἔπεσα διαδικτυακῶς σὲ συνέντευξη τοῦ λεγόμενου πρὸς τὴν κ. Μαργαρίτα Πουρνάρα, ἐφ. Καθημερινή τῆς 21 Ἰαν. 2018. Παραθέτω ἀπόσπασμά της γιὰ νὰ τὸ ἀντιπαραβάλλω μὲ προσωπικό μου βίωμα ἀπὸ μιὰ συντομότατη συνύπαρξή μας, καθοριστική ὅμως τῆς ἔκτοτε στάσεώς μου ἀπέναντί του. «Γιὰ μένα ἡ Ἑλλάδα εἶναι μέσα μου μιὰ πνευματική ἐννοια, καὶ ὡς τέτοια τὴν ἀντιμετωπίζω. Δὲν κάνω ὅ,τι κάνω γιὰ τὴ χώρα (...) ἀλλὰ γιὰ τὴν εὐγένεια τῆς ψυχῆς τῶν ἀνθρώπων, κάτι πού ἐνυπάρχει σὲ ὅλους μας. (ὑπογράμμισή δική μου [...]) Αὐτὸ μὲ νοιάζει καὶ αὐτὸ θέλω νὰ ἐνεργοποιήσω παίζοντας μουσική ἢ διευθύνοντας μιὰν ὀρχήστρα. Ἡ εὐγένεια τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς».

Ἀρχὲς λειτουργίας τοῦ Μεγάρου (1991-1993;), ὅταν ὅλοι εἴμαστε εὐλόγα καταθλαμπωμένοι, ἀγνοώντας τί θὰ ἔτικτεν ἢ ἐπιούσα, ὁ μακαρίτης Χρῆστος Λαμπράκης, ἀνέθεσε σὲ κεῖνον καὶ σὲ μένα, ἤδη μέλος τοῦ διαλυθέντος ἀπὸ τὸ... διάδοχό του Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου, νὰ παρουσιάσουμε στὸν Τύπο, ἓνα κύκλο μουσικῆς δωματίου, ἂν καλοθυμοῦμαι. Ἀμφότεροι εἴμαστε στὸ Μέγαρο τοῦλάχιστον 15' πρὶν ἀρχίσει ἡ ἐκδήλωση. Θὰ τὸ πιστέψετε ὅτι ὁ ἀθεόφοβος, ὄχι μόνον δὲ συζήτησε μαζί μου τί θὰ ἔλεγε καθένας, μήπως τυχόν καὶ ποῦμε τὰ ἴδια, ἀλλὰ οὐδὲ κἂν μοῦ εἶπε ἓνα ξερὸ «καλημέρα»; Εὐτυχῶς μίλησε πρῶτος καὶ ἔτσι δὲ δυσκολεύτηκα. Κατόπιν ἀπεχώρησε, σὰν νὰ μὴν ὑπῆρχα κἂν στὸ χῶρο! Δικαίωμά του σεβαστὸ νὰ μὴ χωνεύει, νὰ μὴ μὲ καλεῖ (Ἰησοῦς κι' Ἀπόστολος!) σπίτι του, νὰ μὲ ἀγνοεῖ καθ' ὁδόν, Ἐκεῖ ὅμως δὲν ἦταν σπίτι μας, πρᾶγμα πού ὄφειλε νὰ σεβαστεῖ, ἀφοῦ δὲν εἶχε κότσια νὰ ἀποποιηθεῖ τὴν πρόσκληση Λαμπράκη. Μὲ ἔγραψε (νὰ τι ἐστὶ...εὐγένεια ψυχῆς) καί, ἔκτοτε, τὸν γράφω! Πάντως φαίνεται ὅτι μὲ τὸν κ. Τσιαλῆ, συμφωνοῦν πλήρως περὶ Ἑλληνικῆς Μουσικῆς...

* * *

ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ θυμήθηκεν ὁ κ. Τσιαλῆς, τέλη σαιζόν, κυρίως μὲ ἀφορμὴ τὰ 75 χρόνια τῆς ΚΟΑ. Μιὰ συναυλία πρὶν παίχθηκε ἔργο Μαραγκόπουλου (βλ. κριτική μας *Critics-Point*, ἀρ. 25/2018) καὶ γιὰ τὴ μεγάλη βραδιά παρήγγειλε ἔργο στὸ Γιώργο Κουρουπό καὶ

διάλεξε ἓνα συντομότατο, ὡς ἰαπωνικὸ χάϊικου, ἔργο Σκαλκώτα, καθὼς καὶ τὴ Μικρὴ Συμφωνία ἢ Συμφωνιέττα, τοῦ ἰδίου, ἠχογραφεμένη πρό δεκαετιῶν ἀπὸ τὸ Βύρωνα Φιδετζῆ στὴν ΕΡΤ καὶ ποὺ μᾶς τὴν ξανάπαιξε δις τελευταῖα, ὠραιότατα μὲ τὴ Φιλαρμόνια. Τὸ α' μέρος ἔκλεινε τὸ Αὐτοκρατορικὸ Κοντσέρτο Μπετόβεν. Σολίστ, ὄχι Ἑλληνας, ἀλλὰ ὁ κατὰ Βικιπαίδεια ἀξιολογότατος Σιβηριανὸς Ἀνατόλι Οὐγκόρσκι ([ρωσ. *Анатолий Угорский*] γ. Ρουμπτσόβσκ [ρωσ. *Рубцовск*] 28 Σεπτ. 1942), ποὺ ὅπως λέγεται, ἔχει ξαναεμφανισθεῖ μὲ τὴν ΚΟΑ—πάντως τότε δὲν τὸν ἄκουσα ἢ δὲν τὸν θυμοῦμαι. Γιὰ τὶς ἐπιδόσεις τοῦ κ. Τσιαλῆ, ἀναφέρω τὰ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ἐφιαλτικὰ φορτισσίσιμι τῆς ὀρχήστρας, ποὺ μὲ ἔκαμαν νὰ νοσταλγῶ τὶς ὠτοασπίδες μου, φεῦ, σπίτι, στὸ κομοδίνο μου, καὶ νὰ μὴν ἀναγνωρίζω καθόλου τὴ Μικρὴ Συμφωνία Σκαλκώτα. Ἀφοῦ καὶ ὁ ἄτυχος Οὐγκόρσκι, στὸν Μπετόβεν, ἀναγκάσθηκε νὰ συμπλεύσει, ὡς ἓνα σημεῖο μόνο μαζί του.

1. ΚΟΥΡΟΥΠΟΣ, ΓΙΩΡΓΟΣ (γ. 1942): *Οἱ ἑπτὰ ἀθάνατες ἀρετές*, παραλλαγές σὲ ἓνα θέμα τοῦ Δημήτρη Μητρόπουλου (παραγγελία τῆς ΚΟΑ, παγκ. α' ἐκτέλεση). Πέρα ἀπὸ τὸ ἀμιγῶς μουσικὸ του χάρισμα, ἀνεκάθεν θαύμαζα στὸν προσφιλέστατο Γιώργο τὴ διακριτικότητὴ εὐφυΐα του, ἀνάμεικτη μὲ πνοὴ λεπτότητα, ἄκακου χιοῦμορ. Στὴν παραγγελία τῆς ΚΟΑ, ἀνταποκρίθηκε μὲ ἔργο σύντομο, πυκνότατο σὲ ὑψηλὴ μουσικὴν οὐσία βασισμένη ἐν πολλοῖς σὲ ὠριμότατην αἴσθησι τῆς ἠχοχρώματος, ἄξιο γιὰ τὸ ρεπερτόριο τῶν διαχρονικῶς μεγαλυτέρων ὀρχηστρῶν : θέμα καὶ 7 παραλλαγές, κάθε μία ἀντίστοιχη σὲ μιὰν ἀρετὴ τοῦ τρισημίτου Μητρόπουλου. Τὸ θέμα, προφανῶς ἀπὸ τὶς *Inventions* σὲ ποίηση Κωνσταντίνου Καβάφη, δὲν προσδιορίζεται, δυστυχῶς στὸ εἰσαγωγικὸ σημειῶμα: Μετὰ τὴν ἔκθεσή του ἔπονται 7 ἀρετές-παραλλαγές: 1: πνευματικότητα. 2: εὐαισθησία. 3: τόλμη 4: ταπεινοφροσύνη. 5: ἐπιμονή. 6: ὀλιγάρκεια. 7: γενναιοδωρία. Συνολικά: 8 κομμάτια, μαζί μὲ τὸ θέμα. Ὅμως καὶ ἐγὼ ἀλλὰ καὶ ἐκλεκτὸς νέος συνάδελφος σημειώσαμε...ἑννέα μέρη! Προφανῶς ὁ μαέστρος κράτησε πέραν τοῦ δέοντος κάποια παύση, ὥστε νὰ ἐκληφθεῖ ὡς τομὴ μεταξὺ παραλλαγῶν! Παραθέτω σημειώσεις μου. Σχεδὸν ἐξ' ἀρχῆς ἓνα «ἀφετηριακὸ» ὑπόστρομα μαγικὰ μεταστοιχειουμένων κρουστῶν, μελωδικῶν καὶ μὴ. 1. Πρωταρχικὴ παράμετρος τῆς συνθέσεως, τὸ ἠχόχρωμα, ἀγκαλιάζει πολυδιάστατη μουσικὴ σκέψη. 2. «ρυθμικὴ» τρομπέτα; 3. σόλο κλαρινέτου, φλάουτα *glissando*, κόρνα. 4. ἐνδιαφέρουσα κίνηση χρωματικῶν ἡμιτονίων. 5. σόλο τσελέστα. 6. ἀργό, πάνω σὲ ἓνα φθόγγο (ἢ «ὀλιγάρκεια» 7. γοργό, ἔγχορδα *arco*, κόρνα, μορφὴ τριμερῆς Α-Β-Α';

8. τρέμολι ἐγχόρδων ψηλά, πίκκολο. 9. ὀστινάτο ξυλομαρίμπα (;) σὲ διάστημα κατιούσης πέμπτης μικρῆς. Τοῦλάχιστον ὁ κ. Τσιαλῆς δὲν ἄφησε ἀμφιβολία ὅτι πρόκειται γιὰ ὑψηλοῦ διαμετρήματος ἀριστούργημα, πὺ θέλουμε νὰ ξανακούσουμε, ἴσως σὲ ἠπιότερο φάσμα δυναμικῆς, Ἀριστούργημα ἐφάμιλλο τοῦ μπαλλέτου Ὀδύσεια καὶ τῆς κατὰ Θερβάντες (πρώτη: 9.2.2010, αἴθουσα Σκαλκώτα, σκηνοθεσία Βαγγέλη Θεοδωρόπουλου)—ἄραγε θὰ τὸ ξαναδοῦμε ὅπως τὸ χαρήκαμε τότε;

2. ΜΠΕΤΟΒΕΝ, ΛΟΥΝΤΒΙΧ ΒΑΝ (1770-1827): *Κοντσέρτο γιὰ πιάνο* ἄρ. 5, σε μι ὕφ. μείζ., ἔργο 73 (1809-11) τὸ πασίγνωστο *Αὐτοκρατορικό*, πάντοτε ὠραιότατο μὲν (αὐτὸ δὰ ἔλειπε), ἀλλ' ἄσχετο μὲ μία συναυλία ἑλληνικῶν ἔργων. Πάντως τὸ...ἀναγνωρίσαμε χάρις στὶς μεγάλες ἀρετὲς τοῦ σολίστ. Ὁ ὁποῖος μᾶς ἀποζημίωσε πλουσιοπάροχα γιὰ τὶς ἐπιδόσεις τοῦ κ. Τσιαλῆ, παίζοντας σὲ μπίς:

3. ΣΚΡΙΑΜΠΙΝ, ΑΛΕΞΑΝΤΡ ΝΙΚΟΛΑΓΕΒΙΤΣ: [Скрябин, Александр Николаевич, 1871-1914]. *Πρελούντιο καὶ Νυχτερινὸ γιὰ τὸ ἀριστερὸ χέρι*, ἔργο 9, (1894). Μεγάλο ἔργο, μεγάλου εὗρους μορφῆ, μὲ σαφεῖς τονικὲς ἀναφορὲς, πλάι σὲ συμπαρασύρουσες ἀτονικὲς περιπλανήσεις. Εὔγε γιὰ τὴν ἐπιλογὴ καὶ τὴν ὑψηλοτάτου ἐπιπέδου ἐρμηνεία!

4. ΣΚΑΛΚΩΤΑΣ, ΝΙΚΟΣ (1904-1949): *Ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν Ἐμβατήριον* (1946-47). Ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ Γιάννης Σαμπροβαλάκης στὸ ἄκρως ἐμπεριστατωμένο σημείωμα προγράμματος, (πηγή: πρακτικὰ Λυκείου Ἑλληνίδων), συνάγεται ὅτι ὁ Ν.Σ. τὸ συνέθεσε κατὰ παραγγελίαν τοῦ ἰδρύματος μεταξὺ 11 Ἰουν. 1946 καὶ 3 Μαρτ. 1947, ἀντὶ ἀμοιβῆς τότε 150.000 δρχ. γιὰ νὰ παίζεται «ὀσάκις ἐμφανίζεται βαδίζουσα πομπὴ ἐκ τῶν τριῶν (;) ἀρχαίων ἐποχῶν». Συντομότατο, (τονίζω: σὰν τρίστηχο ἰαπωνικὸ χάϊκου!) τὸ ἄκουγα γιὰ πρώτη φορά. Διάρκεια κατ' ἐκτίμηση: δύο λεπτά; Καὶ ὅμως στὸ ἐλάχιστο αὐτὸ διάστημα ὁ Σκαλκώτας ὀλοκληρώνει τολμηρότατη συνθετικὴ χειρονομία πὺ βοᾷ γιὰ τὸ διαμέτρημά του. Ἄμποτε νὰ τὸ ξανακούγαμε ἀμέσως, ὅπερ ἀνέφικτον.

5. ΣΚΑΛΚΩΤΑΣ, ΝΙΚΟΣ (1904-1949): *Μικρὴ Συμφωνία ἢ Sinfonietta*, σι**b** μείζ. Παραθέτουμε ἀπλῶς τὰ μέρη ἔργου, πὺ τώρα ἀπλῶς δὲν ἀναγνωρίσαμε. i. *Andante sostenuto-Allegro*. ii. *Andantino tristesso* (sic) iii. *Scherzino: molto vivace*. iv. *Finale: vivacissimo*. Αὐτά. *Then the rest was silence. At last...* (Αἴθουσα ΧΔΛ., 4 Μαΐου 2018).